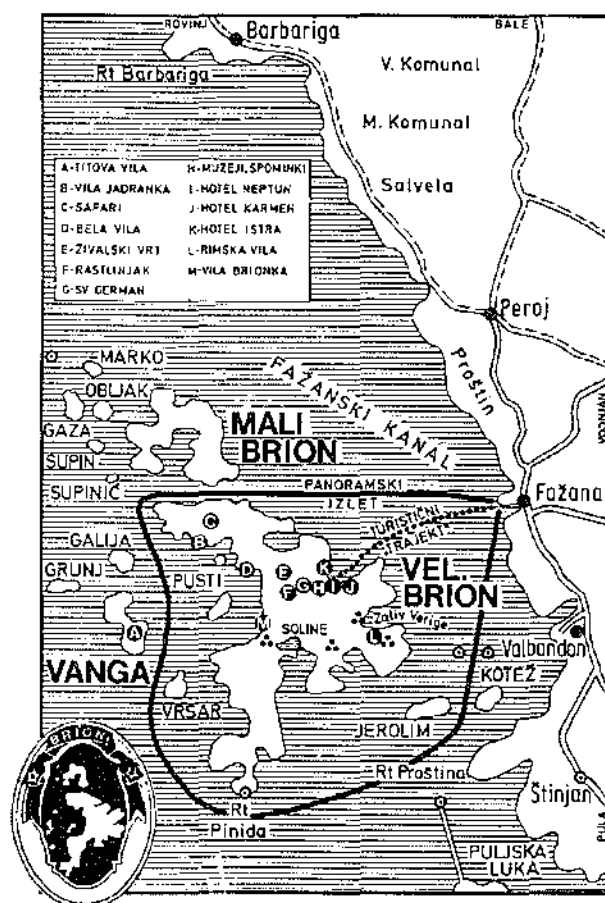

BRIONI SO SMARAGDNI TUDI ZA GOZDARJEVE OČI 0.23

Maja Škulj*

Skupina štirinajstih Brionskih otokov in otočkov leži pred jugozahodno Istro, od kopna pa jo loči komaj 2 km široka morska ožina. Površina otočja je 730 ha (samo Veliki Brion meri 579 ha), obalna črta vseh otokov je dolga 46,6 km, na njem je 274 km cest od tega okrog 100 km asfaltiranih.

Brioni slovijo po izredno milem podnebjju: temperatura redko kdaj pade pod ničlo (poprečna januarska temperatura je 6,3° C, v aprilu 12,2, v juliju 22,2 ter v oktobru 14,8° C). Padavine (poprečno 812 mm na leto) so ugodno razporejene po vegetacijskih periodah. Geološko pripadajo otoki kraški strukturi krednih apnen-
cev, na katerih je sčasoma nastala rdeča prst, ki ponekod dosega debelino

* M. Š., dipl. inž. goz., Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Ljubljana, Večna pot 2, 61000 Ljubljana, YU.

1600 let stara oljka na Brionih.
Starost so ji določili z metodo
karbonske analize C-14. Foto
M. Škulj

preko 150 cm. Optimalni ekološki pogoji so omogočili zelo zgodnjo naselitev otočja, že v neolitiku. To pa pomeni tudi zgodnji začetek poseganja v naravni prostor. Stari benečanski zapisi govorijo, da so les iz gozdov na otočju že takrat uporabljali za kurjavo in kot gradbeni material, seno pa so uporabljali za prehrano konjenice stacionirane v Zadru. Današnja podoba Brionskega otočja, prehod med gozdno in urbano kulturno krajino, je rezultat nenehnega spreminjanja gozdne pokrajine.

Iz zgodovinskih virov vemo, da segajo prvi načrtni posegi v krajino, funkcionalne parkovne in krajinske ureditve, v obdobje oblasti Benečanov (leta 1331), ko je otočje postalo last patricijskih družin. V obdobju francoske vladavine je bil izdelan načrt melioracije in sanacije arhipelaga, ki pa ni bil realiziran zaradi kratkega obstoja Ilirskih provinc.

Intenzivnejša dela na področju krajinskega in parkovnega oblikovanja so se začela, ko je postal lastnik otočja avstrijski industrijalec Paul Kupelwieser (leta 1893). Na otokih so začeli načrtno snovati parke, steze, ceste, saditi eksotične rastline (cedre, razne vrste cipres in borov, magnolije, evkaliptuse, razne vrste palm, mimoze, bambusovce), ki so jih s potovanj prinašali avstrijski trgovci in pomorščaki. Za ohranitev številnih avtohtonih sredozemskih rastlinskih vrst ter za snovanje naravne krajinske podobe, pripisujejo največ zaslug gozdarju, istrskemu domačinu Alojzu Cufarju (1). Iz ostankov prejšnje avtohtone vegetacije so se sčasoma razvile makije in druge devastacijske razvojne stopnje. Cufar je

vso to podivjano rast prečistil, uredil travnike in zasadil nove drevesne vrste, ki jih je vzgojil v drevesnici.

Rastlinski fond so nenehno dopolnjevali, tako da je na otočju do danes identificiranih prek 680 vrst avtohtone, mediteranske in subtropske flore.

Po drugi svetovni vojni, ki otočju ni prizanesla, je dala nova Jugoslavija Brionom novo vsebino in značaj. Po prvem obisku Tita na Brionih je bil 20. januarja 1948. leta sprejet zakon o zaščiti otočja. Leta 1983 je bil v hrvaškem saboru sprejet zakon o razglasitvi Brionov za narodni park in spominsko območje (7). Obalno območje, med puljsko luko, rtom Prošina in rtom Barbariga (severno od Fažane) v širini 500 m od morja je tudi vključeno v narodni park. Zakon varuje vse dobrine, ki sodijo v arheologijo, floro in favno.

Ker je bilo otočje še v glacialnem obdobju povezano s kopnim (pred 8000 leti, ko je bila gladina morja nižja za 100–120 m, morje pa je segalo do črte, ki Zadar povezuje in Ancono) in kasnejše majhne oddaljenosti otočja od obale istrskega polotoka, sestavljajo rastlinsko podobo otočja in Istre iste rastlinske vrste.

Brionski arhipelag leži na meji zahodne in vzhodne province sredozemske vegetacijske regije (po Braun-Blanquetu). Pokriva ga klimatogeni (klimazonalni) zimzeleni gozd črničevja in malega jesena (*Orno-Quercetum ilicis* H-ić 1956). Brioni so eno od redkih področij pri nas, kjer so še vedno ohranjeni sestoji te združbe (2, 4). Karakteristični predstavniki te združbe so edinstveni: do 200 let stari primerki črnega hrasta ali adraža (*Quercus ilex* L. Syn. *Quercus sempervirens*), ki je edifikator klimatogene združbe zimzelenega pasu sredozemne regije, divja oljka (*Olea europaea* var. *oleaster* Syn. *Olea oleaster*), ter do 5 m visoka drevesa užitne jagodnice (*Arbutus unedo* L.). Ugodne razmere pogojujejo tudi imenitno vzrast grmastega lovorja, zimzelenega nepravega lovorja (*Viburnum tinus*, *Lonicera implexa*, *Rhamnus alaternus*), večnozelenega šipka (*Rosa sempervirens*).

Impozanten šolski primer habitusa odprtega dežnika kaže pinija (*Pinus pinea* L.), ki pa je na Brionskem otočju nasajena vrsta. Tudi alepski bor (*Pinus halepensis* Mill.) in brutijski bor (*Pinus halepensis* var. *brutia*), vrsti ki sta zrasli z pokrajino in se na Velikem Brionu spuščata do same obale, sta avtohtoni vrsti (2). Rdečeploдни brin (*Juniperus oxycedrus*), puhasti hrast (*Quercus pubescens*), terebint (*Pistacia terebinthus*), trišlja (*Pistacia lentiscus*), (*Erica arborea*), enovrati glog (*Crataegus monogina*), brestovolista robida (*Rubus ulmifolius*), navadna kalina (*Ligustrum vulgare*), navadna žuka (*Spartium junceum*) so karakteristične za vrste višje sintaksonomske enote te regije, in dajejo otočju značilno podobo.

Izredni naravni pogoji, ena od najdaljših tradicij v oblikovanju in urejanju negovanih površin pri nas in še posebej entuziazem, prizadevanje in ljubezen do dela naših poklicnih kolegov, so Brione spremenili v čudoviti naravni svet.

Viri:

1. Jeglič, C. (1979): Med ljudmi in rastlinjem. Ljubljana.
2. Jovanović, B. (1971): Dendrologija sa osnovima fitocenologije. 2. izd., Beograd.
3. Martinčič, A., Sušnik, F. (1969): Mala flora Slovenije. Ljubljana.
4. Stefanović, V. (1977): Fitocenologija sa pregledom šumskih fitocenoza Jugoslavije. Sarajevo.
5. Šilić, Č. (1973): Atlas drveća i grmlja. Sarajevo.
6. Šumarska enciklopedija. 2. izd., Zagreb (1980).
7. Zakon o Nacionalnom parku i spomen području Brioni, »Narodne novine«, Službeni list SRH, broj 45/83.